

A KÁRPÁT-MEDENCE LEGRÉGEBBEN ISMERT JÉGBARLANGJA

A Kárpát-medencében az idők folyamán számos *jégbarlang* lett ismeretes, és ezek nemcsak jellegükben, hanem földrajzi elhelyezkedésükben is két nagy csoportra oszthatók. Egyik az *erdélyi*, a mai romániai jégbarlangok csoportja, a másik a *felvidéki*, a mai szlovákiai jégbarlangok összessége. A mai Magyarország e tekintetben nem játszik különösebb szerepet, amennyiben hazánk mai területén — egy-két eljegesedett ürege kívül, — nincsenek jégbarlangok. Ismeretes Telkibánya jeges pincéje, melyről annak idején *Cholnoky Jenő* (1.) is megemlékezett, valamint a *Ferenczi István* által említett, Mikóháza községben (2.), a megbontott riolittufa lejtőben június havában talált kisebb üregek 4—5 mm-es jégbevonatai. Megemlíthetjük még a tapolcai Szentgyörgy-hegy bazalt orgonáinak „pézt”-törmelék lejtőjéből 1963 nyarán kiáramló rendkívül hideg levegőt is, mely valószínűleg az erősebb tél folyamán keletkezett nagyobb arányú jegesedés utókövetkezésményeképpen jelentkezett. (3.)

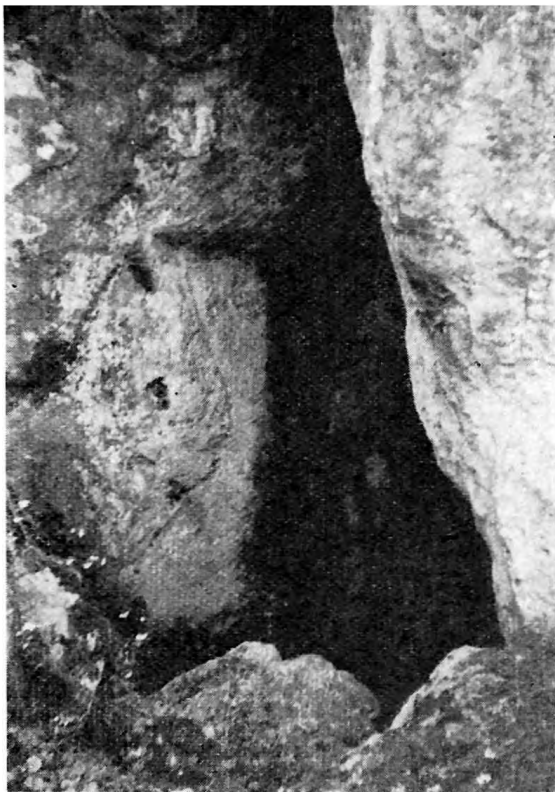
Érdekes, hogy az erdélyi (romániai), valamint a felvidéki (szlovákiai) jégbarlangok csoportjai nemcsak jellegük és földrajzi elhelyezkedésükben különböznek egymástól, hanem főleg időbeli megismeretésükben, publikálásukban is nagy eltérés mutatkozik közöttük.

Az *erdélyi barlangok*, habár föltehetőleg a környékbeli, helyi lakosság előtt ugyanúgy régtől fogva ismeretesebbek lehettek, mégis megismeretésükre csak jóval később került sor, mint a felvidéki barlangokra. Így az erdélyi jégbarlangok közül még a legjelentősebb, a rendkívül változatos, jégképződményeiben gazdag Gyeszár, a *Szkerisorai-jégbarlang* (Ghetarul de la Scarisoara) első ismertetése is csak a múlt század első felének végén, 1846-ban a Kis Követ című, általános ismertető lapban látott napvilágot (4.). Ebből a cikkből tudjuk meg, hogy a természetnek ez a „csodamíve” több száz ölekre terjedő, és hogy „a bejárás négy összetoldott hosszú fenyőfa-lajtorkán történik; melyek minden évben kivetetvén, fogaik újra igazítottak.” Tehát abban az időben ez a rendkívül szép jégbarlang nemcsak, hogy ismeretes, hanem már némi „idegenforgalomra” is berendezett volt. A többi ismert bihari jégbarlang, pl. az „Eszkimópár” sztalagmitjáról elnevezett, híres *Eszkimó-jégbarlang* (Ghetarul de la Focul Viu), a *Virtopi-jégbarlang* (Ghetarul de la Virtop) és a *Bárszai jég-és cseppkőbarlang* (Pestera Ghetarul Barsa) megismerése is csak jóval később Schmidl Adolf (5.) és Czárán Gyula (6.) munkásságához fűződik. Ezek ugyanúgy, nagyrészt hatalmas berogyásokból indulnak ki, mint a többi, kevésbé ismert, hóaknákhódolinák aljából kiágazó jegesedett üregek.

Ezzel szemben a Kárpát-medence jégbarlangjainak másik nagy csoportja, a *felvidéki jégbarlangok* nemcsak, hogy genetikailag, hanem időbeli megismerésükben is nagy mértékben eltérnek a bihari

jégbarlangoktól. A Felvidék, illetve Szlovákia legismertebb, és „talán” legrégebben ismert jégbarlangja, a *Deményfalvi-jégbarlang* (Demänovske ledova jeskyne). Azért írom, hogy csak talán, mert egy 1299. dec. 6-i határjárási birtoklevél (7.) említ ugyan egy barlangot ezen a vidéken, azonban, hogy ezalatt a Deményfalvi-jégbarlang, vagy a közelében levő, a völgyből is jól látható, hatalmas szádával bíró *Oknó* értendő-e, biztosan nem tudjuk. Egy azonban bizonyos, hogy *Bél Mátyás* 1723-ban, Nürnbergben megjelent munkájában nemcsak hogy említi a Deményfalvi-jégbarlangot, hanem annak *ifj. Buchholtz György* által 1719-ben felvett hosszsmetszeti képét is közli, korának legkiválóbb mérnöke, *Mikóvényi Sámuel* csodálatosan szép metszésében (8.) Ugyanakkor ebben a művében említi *Bél Mátyás* először a *Szilicei-jégbarlangot* is, a híres *Lednicét* (Silicka Ladnica). Sőt 1744-ben a *Londoni Királyi Társaság* bölcséleti értekezésének 41. kötetében részletesen ismerteti is (9) és ez 1749-ben, német fordításban a *Hamburgisches Magazinban* (10.) is megjelent. A harmadik és európaszerte is jól ismert jégbarlang, a *Dobsinai* (Dobsinka l'adová jeskyne), csak 1872-ben *Ruffinyiék* feltárása révén vált ismertté. (11.) Az irodalomban azonban, mint ez *Kiss Antalnak*, a Magyarhoni Természetbarát 1858-ban megjelent cikkéből kitűnik, *Ducsai-jéggluk* néven már régebben is ismeretes volt. (12.) Jóval régebbi múltra tekint vissza a 117 m mély *Ohnyistei-jégszakadék* (L'adova priepast) az Alacsony-Tátrában. Erről először *Rebery Pál* 1720-ból emlékezik meg kézirati feljegyzésében. (13.) A töle nem messze levő *Havrania-jégszakadékot* 40 m-es mélységével, az *Ohnyistei-jégszakadék* 1955—56. évi újabb feltárásával kapcsolatban tették ismertté a szlovák barlangkutatók (14.) Ugyanígy a Bélai Mész-Alpokban, az 1433 m magasságban fekvő *Bujács jégvermét* (L'adovy sklep) is, csak a Bélai-cseppkőbarlang felfedezése után tárták fel újból. A régen ismert barlangok közé tartozik a kis *Barkai-* vagy *Hallókői-jégbarlang* is (Sniezna diera), habár az irodalomban először, csak 1912-ben szerepelteti *Strömpl Gábor* (15.) A Murányi-fennsík számos kisebb jégbarlangjának (Priepast Velka Stozka, Sindli-arka ladová, L'adová jeskyne v Hrdzavom, Bodo-loba) megismerése *Kamen Szvatopluk* szlovák barlangkutató lelkes munkássága révén szintén az újabb időkre esik (16.)

Tehát, mint láttuk, a felvidéki jégbarlangok jóval előbb kerültek be az irodalomba, köztük pedig különösen egy, az eddig nem említett, látszólag jelentéktelen, kis *Drevnyiki-jégbarlang*. Pedig ez a kis jégbarlang, mely mint a távolabbi múltban, ma is szerényen ott rejtőzik a Szepesi vár széles hegyhátából kiinduló hársas gerinc, a Drevnyik bozótos, sziklás oldalában, feltehetőleg a Kárpát-medence legrégebben ismert jégbarlangja. *Ranzano Pietro* az

A Drevnyiki-jégbarlang bejárata.

1488—1490-es években készült kéziratos kódexében említi először (17.)

Ranzano Pietro (1420—1492) dominikánus szerzetes, lucerai püspök, humanista történétíró. Mátyás király felesége, Beatrix atyjának, Aragoniai Ferdinánd nápolyi uralkodónak követeként 1488-ban került a magyar királyi udvarba. Állítólagos titkos megbízatása az volt, hogy Mátyás király törvénytelen fiának, Corvin Jánosnak trónutódlását igyekezzen elodáztatni, hátha még Beatrix is megajándékozhatja az országot törvényes örökössel. Célja érdekében, hogy Mátyással magát megkedveltesse, *Omni-um temporum annales* c. világtörténeti munkájának részeként hozzáfogott Magyarország történetének megírásához. A munka Mátyás király híres könyvtára, a Corvina részére készült volna. Azonban ez volt az egyetlen Corvin kódex, mely Mátyás király hirtelen halála következtében soha sem került a Corvinába. Mátyás király temetésének szertartását Ranzano végezte, és 1890-ben visszatért hazájába. Magával vitte a talán befejezetlen művet, amit véglegesen valószínűleg csak odahaza fejezett be.

A kódex csak Ranzano unokaöccse, *Johannes de A. Siculus Panormita* ferencrendi barát révén került magyar kézbe. *Bakócz Tamás* esztergomi érseknek ajándékozta. Ez magából a műből is kitűnik. A kódex ma a Széchenyi Könyvtárban található. A pergamen kódex 169 (162×274 mm) levélből áll, humanista antiqva rotunda kézírással. Kötése XVI. századi, aranymetszéssel. Az első levélen Mátyás és Beatrix képe látható, amint a szerző felajánlja művét a királyi párnak. A képek alatt levő Mátyás és

Beatrix címereket valószínűleg ugyanaz a miniátor később átfestette Ulászló, illetve Bakócz címerekre. sőt egy másik, új címlapot is festett, melyen az ajándékozó nyújtja át a művet Bakócznak (18.) Bakócz 1521-ben bekövetkezett halála után a kódex *Zsámhoky (Sambucus) János* birtokába került, ki azt 1558-ban kinyomatta és az *Epitome rerum Hungaricum* címet is ő adta neki. 1612-ben a munka — mint az egykori bejegyzés tanúsítja — *Thurzó György* nádor tulajdonában volt, végül a XIX. század elején *Jankovics Miklós* gyűjteményébe került, és innen jutott a Széchenyi Könyvtárba.

A latin nyelvű mű 37 indexből áll. Az első, Ranzano megérkezésekor mondott bemutatkozó beszéde. A második, a mi szempontunkból a munka legérdekesebb része, a Mátyás korabeli Magyarország földrajzi ismertetése. A mű többi, nagy része Magyarország története a hunoktól II. Lajosig. A mű történeti részéhez Ranzanonak nyilvánvalólag megvoltak a forrásmunkái. Más volt azonban a helyzet a kis földrajzi rész megírásánál. Itt forrásmunkák nem igen állhattak rendelkezésre, tisztán csak az udvarban elterjedt ismeretekre szorítkozhatott. Az ország politikai, közigazgatási beosztása ebből a szempontból nem játszott különösebben szerepet. A természeti és gazdasági földrajzi adatok összegyűjtésével kapcsolatban azonban már bizonyos természettudományos ismeretekkel rendelkezett, sőt ilyen dolgokkal foglalkozó személyek jelenlétét is fel kell tételeznünk az udvarnál. Mäskülönben nehezen volna elképzelhető, — mint az erdélyi csontbarlangokkal kapcsolatban írja — hogy az ott található sarkánycsontokból neki is sikerült egy csontvázat kapnia, amit hazatérése után hitelesség kedvéért Itáliában is bemutatthat.

Ebben az időben a természettudományok ismerete terén, az úgynevezett kuriozitások korszakát éljük. A természettudományos leírások főleg a rendkívüli, a szokatlan természeti jelenségek ismertetésére szorítkoztak. És ide tartoztak a barlangok is, különösképpen, ha még valami egyéb különleges tulajdonsággal is bírtak. Így Ranzano, az erdélyi csontbarlangokon kívül, még hazánk másik két barlangjáról is megemlékezik.

Az egyik a mai *Szliácsfürdő* „mérges kigözölgésű” forrásürege, melyről „*Magyarország veszedelmes helyei*” címszó alatt a következőket írja: „*Haud procul a Zolio, a quo oppido denominatum Comitatum dixi supra, est locus concavus unde emanat vapor omnis genesis animalibus perniciosus: Eo namque infecta illico moriuntur.*” Tehát ha pontos helynevet nem is ad, de megjelöli, hogy nem messze Zólyomtól, amiről az említett megyét is elnevezték, van az a bizonyos üreg, amelyből minden állati nemre ártalmas kigözölgés ered, amitől a megmérgezett állatok azonnal kimulnak.

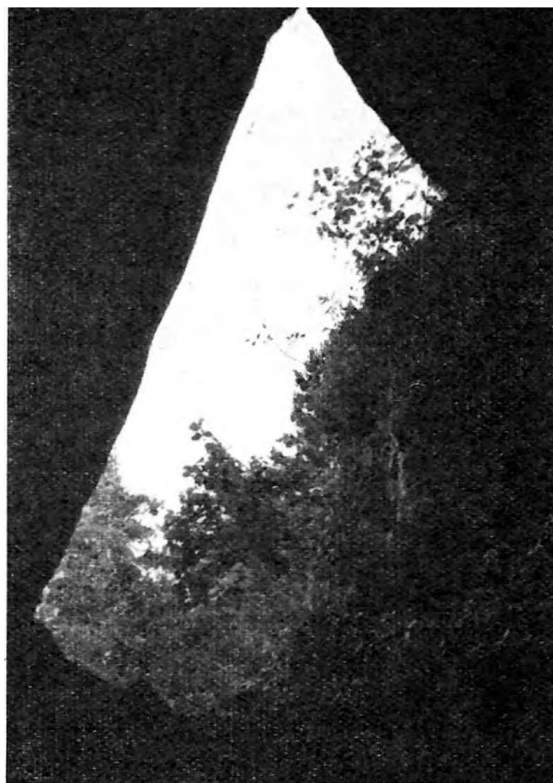
A másik barlangról pedig ezeket írja: „*Prope Scepusium suntrupes, unde stillantes aquae guttae aestate glaciuntur.*” Azaz a Szepesi vár közelében van egy hasadék (barlang), ahol a csepegő víz nyáron jéggé fagy. Ez a hasadék pedig nem más, mint a már előbb említett Drevnyiki-jégbarlang, a Kárpát-medence legrégebben ismert jégbarlangja.

Ranzano kódexéről 1932-ben jelent meg egy tanulmány (19.) Ebben a szerző, *Csiha Antal*, a valószínűleg doktori disszertációnak készült munkájában pont a Szliácsi-forrásüreggel és a Drevnyiki-jégbarlanggal kapcsolatban súlyos hibákat vét.

Azt írja, hogy Ranzano „megemlíti a tordai barlangot és a dobsinai jégbarlangot.” Ranzano pontosan megjelöli Zólyomot, Csiha azonban sajnos ezt figyelmen kívül hagyva, még a torjai Búdös-barlangot is összekeveri a Tordai-hasadékkal. Ugyisintén illet volna tudnia, hogy a régi, latin nyelvű írásokban a *Scepusium* alatt a szepesi vár értendő, mint ahogy az egykori német munkákban *Zipserhaus* néven is szokott szerepelni. Sajnos az ilyen becsúszott hibákra fel kell hívunk a figyelmet, mert ez a későbbiekben komoly tévedésekre adhat alkalmat.

Ranzano munkájának 1490 körül, de legkésőbb halálakor, 1492-ben készen kellett lenni. Nyomatásban azonban először csak 1558-ban jelent meg. Közben azonban 1549-ben, tehát Ranzano munkájának nyomtatásban való megjelenése előtt 9 évvel, egy másik mű is napvilágot látott. Ez pedig *Wernher György: De admirandis Hungariae aquis* című munkája volt, melyben a Drevnyiki-jégbarlangról ténylegesen másodszor, nyomtatásban azonban először történik említés. (20.) *Wernher György* Paskoviában, Sziléziában született és *Thurzó György* boroszlói püspök pártfogásával került a krakkói egyetemre, hol *Weszprémi* szerint „a legjobb mesterektől kitűnően eltanulta a választékosabb irodalmat.” Később báró *Herberstein Zsigmond*, I. Ferdinánd utazó követe révén Magyarországra került a királyi kamarához, és itt, mint a szepesi kamara igazgatója, halt meg 1567-ben. Korának humanista írói közé tartozott. 1544-ben Krakkóban megjelent verses gyűjteményéből *Weszprémi* (21.) magyar fordításban közli Magyarország gyásza című, a mohácsi vészről, hazánk akkori pusztulásáról szóló csodálatosan szép költeményét, melyből kiderül, írója nemcsak papíron nyert magyar honosságot, hanem szívében is igaz magyarrá vált. Erről különben az előbb említett és *Herberstein Zsigmond* biztatására, Magyarország csodálatos vizeiről írt, komoly tudományos értékű munkája is tanúskodik.

A mi szempontunkból természetesen a karsztjelenségekről írottak a legérdekesebbek. A Zirknitz-tóval kapcsolatban foglalkozik a klasszikus karszt föld alatti folyóvizeivel, ír a svájci időszakos forrásról, hazai szempontból a jelentős budai és esztergomi hévforrásokról, a Felvidék ma is ismeretes fürdőinek gyógy- és hévizeiről, a réztartalmú cementvizekről, a kőképző (tufa) forrásokról, a savanyú és sós vizekről, a kősőről, az aranytartalmú folyókról, sőt a Tisza halbőségéről is megemlékezik. „*Halálos gőzű barlang*” oldalcím alatt a Ranzano által is említett Szliácsfürdő egykori, ún. „*úri fürdő*” forrásüregéről is természetesen már bővebben emlékezik meg. A „*Nyáron befagyó forrás*” oldalcím alatt, a Drevnyiki-jégbarlangról *Erdősi Laura*, a Magyar Orvostörténeti Könyvtár közleményében, magyar fordításban, a következőket írja: „Egyébiránt némelyek számára nem kevésbé csodálatosnak lünik, hogy a várhoz közeli hegyen egy barlang-

A hasadékbartlangok jellemzője, az álló csúcsos háromszög-profil jól látható a Drevnyiki-jégbarlang bejárati nyílásán. (*Schönviszky L. felvételei*)

ban a télen folyékony forrásvíz nyáron annyira befagy, hogy innét szoktak italok hűtésére jeget vinni.” Ehhez tudnunk kell, hogy *Wernher* e sorok íráskor a Szepesi várnak is kapitánya volt.

A továbbiakban *Wernher* megemlékezik még a nógrádi Fülek várától északra található barlang fehér cseppkőképződményeiről is, melyhez hozzáfűzhetjük, hogy ez a Füleki vár környéki barlangok első irodalmi említése is. *Wernhernek* ezen komoly tudományos munkáját akkor értékelhetjük igazán, ha tapasztaljuk, hogy az utána következő természeti leírással foglalkozó munkák, sok ideig, az ő irodalmi adatait használták fel, ha néha ennek felemlítéséről el is feledkeztek. A mi szempontunkból természetesen a következőkben csak a Drevnyiki-jégbarlangra vonatkozókat vesszük sorra.

Az első ezek között az osztrák származású *Zeiller Martin* (1589–1661), ki mint nevelő és tanár beutazta fél Európát és végül, mint iskolai inspektor, Ulmban telepedett le. Földrajzi munkái közül az első, Magyarország német nyelvű leírása, (22.) 1646-ban jelent meg, melynek bővített kiadását később többen (*Johan Beza, A. Rübein*) is átdolgozták. Ebben a munkájában *Zeiller* a Zipser-Hausnál a következőket írja: „*Georgius Wernherus* schreibt, de admirandis Hungariae aquis, dass auff dem Berge bey diesem Schloss, innerhalb einer Höhlin, ein Wasser seye, so im Winter fliesse, aber im Sommer also gefriere, dass man von dammen Eyss, die Trinck-Geschirr damit zu kühlen, holen thue.” Ugyanígy

Wernher idézi a Füleki-barlanggal kapcsolatosan is, csak hogy a várban megemlíti még egy ciszternát is.

Zeiller után a következő munka, mely szintén majdnem szószerint Wernher szavaival foglalkozik a Drevnyiki-jégbarlanggal, a *Hungar und Siebenbürgische Chronika* Frankfurtban jelent meg 1663-ban (23.) A több, „hitelt érdemlő szerző” írásai után összeállított, két kis vaskos kötetből álló munkának azonban még a szerkesztője sincs feltüntetve. Az előszót is a kiadó, *Wilhelm Selin* írta. Ezután a következő munka, mely a Drevnyiki-jégbarlangról szintén megemlékezik, a törökök Európából való kiűzésével kapcsolatban Magyarországot és Törökországot ismerteti, Augsburgban 1684-ben, illetve 1685-ben jelent meg. Szerzője a nürnbergi *Wagner Johann Christoph*, szintén hivatkozik *Wernherre*, de annyiban tér el tőle, hogy a barlangból kikerült jégdarabokat nem italok, hanem „bor” hűtésére használják. (24.) Ugyancsak 1685-ben jelent meg Magyarországról még egy másik munka is, melynek szerzője *Krekwitz György*, akiről könyvének címlapja után, csak annyit tudunk, hogy erdélyi származású. A barlangról, *Wernher* idézve, ő is megemlékezik. (25.)

Utána időrendben egy magyar ember, *Csiba István Mihály* (1673—1719) latin nyelvű munkája következik. *Csiba István Mihály*, mint jezsuita tanár, az akkori skolasztikus iskola nevelője és nevelője volt. A Nagyszombati Egyetem elvégzése után, előbb Nagyszombaton, majd Kassán tanított. Magyarország gyógyvizeiről 1713-ban megjelent munkájában, — melyet tisztán Wernher nevezetes munkája után plagizált, — a Drevnyiki-jégbarlangról természetesen ő is megemlékezett. (26.) Erről a könyvről úgy az egykori kritika, mint *Brückmann Franz*, wolfenbütteli orvos is elítélőleg nyilatkozott. Másik, egy évvel később, 1714-ben Magyarország hegyeiről írt munkájával már több szerencséje volt. Ebben, az eredeti forrásmunkák és adatok felemlítésével, Magyarország és Erdély több barlangját ismerteti. Sőt még Ranzanóról is megemlékezik. *Bél Mátyás* működésének megindulásával, az 1700-as évek elején, a magyarországi barlangok megismerésében némi lendület mutatkozott. És ebben egy német orvosnak, a fentebb említett *Brückmann Franz*nak is komoly szerepe volt. *Brückmann Franz*-ot (1697—1753) Magyarországon eddig, inkább botanikusnak ismertük, de a minden iránt érdeklődő polihisztornak — mint *Gombocz Endre* a magyar botanika történetéről szóló munkájában írja, — „szívéhez hazánk páratlan ásványkincsei állottak legközelebb.” Ehhez pedig nekünk azt is hozzá kell tennünk, hogy nemcsak hazánk ásványkincsei, hanem barlangjai is.

Brückmann anyai ágú nagybátyja hagyatékának rendezése céljából jött Magyarországra. De előtte egy félévet töltött Bécsben, a könyvtárakban való búvárkodással, hogy tájékozódjék hazánk természeti viszonyairól. Közben egyszer átruccant Pozsonyba is, hol Magyarország természeti viszonyainak ismerőivel, köztük *Bél Mátyással* is nemcsak ismeretséget, de barátságot is kötött. Ilyen előkészületek után indult el felső-magyarországi útjára, melynek során az akkor ismert barlangokat is meglátogatta. Az itt

szerezett tapasztalatairól, vizsgálatairól a boroszlói Természettudományi Akadémia kiadványaiban, illetve a saját maga által kiadott *Epistola itineraria* c. sorozat füzeteiben számolt be. Így a Drevnyiki-jégbarlangot, *Wernherre* való hivatkozással, két füzetben is ismertette. (27). Számos barlangi vonatkozású közleménye mellett, azonban önálló tanulmányokban is foglalkozott a deményfalvi-barlangi gyöngyök képződményeivel és a kárpáti sárkánybarlangokkal is. Máskülönből ő volt az első, aki a Kárpátokból származó sárkányfogak és a medvék fogai között a nagy hasonlatosságot is felfedezte.

Időrendet véve alapul, 1746-ban, különleges, érdekes ritkaságokról Hamburgban jelent meg egy német munka. Szerzője, *Berckenmeyer P.L.* számunkra ismeretlen. A munka azonban több hazai barlang között, „a télen folyó, nyáron jéggé fagyó vizű” barlangot, a Drevnyiki-jégbarlangot szintén megemlíti (28.).

Ugyanakkor kissé csodálkozunk kell, hogy a magyarországi barlangok megismerése terén komoly jelentőségű munkát kifejtő *Bél Mátyás* (1684—1749), akinek a *Szilicei-jégbarlangról* Angliában és Németországban is jelent meg tanulmánya, sőt a Magyarországról szóló nagy földrajzi munkájában hazánk, úgyszólván akkor minden jelentős barlangjáról megemlékezik, a Drevnyiki-jégbarlangról szinte teljesen megfeledkezik. Csak az 1753-ban megjelent *Compendium*ában szerepel és akkor is csak az ismeretes, rövid *Wernher* féle szöveggel. (29.)

Az 1768. évben aztán megint egy másik magyar jezsuita tanártól lát napvilágot újból egy latin nyelvű munka Magyarországról. (30.) Szerzője *Turóczi László* (1682—1765) bölcséleti és teológia doktor, aki számos helyen, Nagyszombaton, Kassán, Pécsen, Egerben és Besztercebányán is tanított. Történeti munkájában, a *Borzovai-barlang* után, megemlíti a szepesi, azaz a Drevnyiki-jégbarlangot is, hol nyáron a folyóvíz jéggé változik. *Turóczi László* ezen munkája azonban ránk nézve, másért is jelentős. Ugyanis ezen írásban találjuk az *Aggteleki-barlang* első irodalmi adatát, mely szószerint a következőképpen hangzik: „*Ad vicum Ag-Telek provinciae Gyömöriensis caverna repentur, in qua superne destillans aqua in candidum abít lapidum et, si conteratur, coloris albicantis usum pictoribus praebet.*” Ennek a pár sornak a felfedezésével ugyanis sikerült magyarázatot találnom *Korabinskynek* a *Produkten-Lexikonjában* a 6. oldalon, az Aggteleki-barlanggal kapcsolatban hanyagul odavetett utalására is, mely szerint: „*Thurotzius merkt in seiner Geschichte von Ungarn an: dass, wenn dieser Tropfstein gerieben wird, können ihn die Mahler statt einer Farbe gebrauchen.*” Tehát ezek szerint *Korabinsky* utalása nem a Mátyás korabeli *Thuróczi János: Magyar krónikájára*, mint azt a hibásan írt „Thurotzius” névből következtethetnénk, hanem *Turóczi László: Ungaria*. című munkájára vonatkozik. Ezek szerint az, hogy az Aggteleki-barlang az irodalomban a *Windisch Károly* által szerkesztett *Ungarisches Magazin* 1781. évfolyamában megjelent névtelen cikkben szerepelt először, helyesbítésre szorul, amennyiben ez az időpont 1781-ről, némileg régebbre, 1768-re tevődik.

A már említett *Windisch Károly* (1725—1793) azonban, aki máskülönben Pozsony város polgármestere és számos külföldi tudóstársaság tagja is volt, nemcsak lapot szerkesztett, hanem 1780-ban egy két kötetes munkát is megjelentetett Magyarország földrajzáról. *Windisch* ebben a német nyelvű könyvében a Szepesi vár ismertetésénél a szokásos rövid szöveggel szintén megemlékezik a drevnyiki kis jegesbarlangról. (31.).

A tizenhetedik, illetve tizennyolcadik század legismertebb Tátra-feltárójának, *id. Buchholtz György*-nek (1643—1724) két fia volt. Mindketten örökölték apjuk szenvedélyét, a természet megismerése iránti vonzalmat. A nagyobbik, *ifj. Buchholtz György* (1688—1737) külföldi egyetemen tanult. Hazatérése után, palugyai rektorsága idején elkészítette a *Deményfalvi-barlang* hosszmetését. 1723-ban Késmárkon telepedett le, és ott a híres liceum igazgatója lett. Természettudományos megfigyeléseiről a *Boroszlói Természettudományi Akadémia* közlönyében számolt be. Másik fia, a kisebbik, *Buchholtz Jakab* egyszerű tüzemester volt Késmárkon. Kalandos útjai alapján, a kor szellemének megfelelően, sokan kincskeresőnek tartották. De *Buchholtz Jakab* más volt. Abban az időben talán az Alpok kristályvadászaihoz hasonlíthatnánk leginkább. De ő még ennél is több volt. Bátyjától és atyjától némi természettudományos ismeretekre is szert tett. Emellett a Felvidék, a Tátra és ezek barlangjainak legkiválóbb ismerője. 1751-ben az I. Ferenc császár által szervezett, úgynevezett Nagel-féle kutató út kalauzolását is ráruházták. Erről a hivatalos útból az *Ungarisches Magazin* 4. kötetében, 1787-ben jelent meg beszámolója. Ebből megtudjuk, hogy a Bélai Mészalpok üregein kívül felvitte a bizottságot a sárkánycsontjairól híres Haligóczy-barlangba is, továbbá a Deményfalvi- és a Liptószentjánosi-barlangokba is ő kalauzolta őket.

Másik útjáról, melyet 1752-ben *Fábrizius Mátyás* és György fia társaságában már a császári menlevél birtokában tett, szintén az *Ungarisches Magazin* 4. kötetében emlékezett meg. Ezen útján a számtalan barlang között felkereste a Drevnyiki-jégbarlangot is és erről a következőket írja: „*Den 1 sten Október reisten wir abermal von Kaisersmark nach Leutschau und den 20 sten nach Kirchdorf (Szepesváralja). Hier findet man in den Felsen das sogenannten Lindholzes (Drevnyik), neben dem Schlosse Zipserhaus, welches auf einem hohen Felsen steht, sowohl gegen Süden als Westen, einige grosse und tiefe Höhlen, in welchen auch in den heissesten Sommer Eis gefunden wird. Westwärts sind Felsenritzen, in die man sich aber hineindrängen muss. In den selben ist es ziemlich kalt, und oben an den Felsen halten sich viele Fledermäuse auf. Die Höhlen gegen Süden gehen grade abwärts, und dann tief unter der Erde weg. Sie haben an manchen Orten sehr schmale Eingänge, in die man ohne Licht und Kompass nicht gehen kann, auch ausser dem Frauenglase nichts Sonderliches findet.*” Tehát, mint a leírásból is kiderül, *Buchholtz Jakab* nemcsak ismerte, hanem be is járta a barlangokat (32.).

Ezekután mintegy 130 évig a Drevnyiki-jégbarlang a csendes ismeretlenség homályában szunnyadozott. Látogatója sem sok akadhatott, legalább is olyan nem, aki pár sorban megemlékezett volna róla. 1880-ban *Roth Samu* volt aztán az első szakember, aki részben a nemrég alakult Magyarországi Kárpát Egyesület megbízásából, részben pedig hivatásszeretéből a barlangot újból felkereste. *Roth Samu* (1851—1889) menhárdi születésű, a késmárki liceum után a pesti egyetemen *Szabó József* tanítványa volt. 1874-ben hazatért szűkebb hazájába, és a löcsei főreáliskola tanára, majd igazgatója lett. Korán, fiatalon, 38 éves korában hűnyt el. Ő volt tulajdonképpen a felvidéki barlangok tudományos feltárásának egyik megindítója. Az óruzsini Nagybarlang 1879—1880-ban történt ásatása révén elsőnek állapította meg az ősemlék jelenlétét Magyarországon. Sajnos az akkori szakemberek óvatossága ennek elismerését megakadályozta, ami érthetőleg elkedvetlenítette. Halála után, jóval később, csak 1916-ban, *Kormos* és *Kadic* ellenőrző ásatása után nyújtottak neki elégtételt.

Roth Samu a Drevnyiki-jégbarlangot 1880. augusztus végén többedmagával kereste fel és mint írja: „egy szaggatott, diluviális mésztufából álló hegylancz” — „déli végén a Drevnyiken van a már régóta ismeretes Jég-barlang, egy nagyjában nyugatkeleti irányban húzódó 1—3 m széles, 8—12 m magas és közel 80 m hosszú hasadék.” Az első jeget mintegy 35—40 m távolságban találták. A barlang részletes leírását és térképét a Magyarországi Kárpát Egyesület évkönyvében közölte (33.) Felkérésére 1881. jan. 31-én *Hradzsky József* szepesváraljai plébános a téli viszonyokat tanulmányozta a barlangban, amelyről a *Zipser Boteban* számolt be. (34.) Ő már sokkal előbb talált jeget és jómagam is, 1966 augusztusában. Kb. 25 m után a barlang lejtős feike piszkos, fekete jégkitöltés volt.

A barlang *Roth Samu* elhunytával aztán jó időt pihent. 1925-ben a Karpathenverein újralakulása után *Hajts Béla* kezdeményezésére az egyesület barlangkutató csoportja, *ifj. Piovarecsy Károly* vezetésével, a többi környéki barlangokkal egyetemben fogott hozzá az új feltáráshoz. Ekkor a *Roth Samu* által is sejtett részen sikerült továbbjutniok, és egy 40 m hosszú, 50 fokos jeges, lejtős járatot feltárniok. Következő évben azonban azt kellett tapasztalniok, hogy a szomszédos bánya annyira megközelítette a barlangot, hogy robbantásaival komolyan veszélyeztetni a barlang tovább létét (35.).

Ezzel kapcsolatban írta *Schermann Szilárd* 1937-ben, a Szögescipők nyomai a Kárpátok bércein c. rendkívül értékes munkájában (36.), hogy a Drevnyiki-jégbarlang napjai meg vannak számolva. Szerencsére azonban 1966-ban, még amennyire, én is épségben találtam a barlangot. És reméljük, hogy még most is épségben van, és hogy Szlovákia barlangkutatóinak továbbra is sikerül a pusztulástól megóvni a Kárpát medence legrégebben ismert jégbarlangját, a nemcsak természeti, hanem már történelmi emlékeknek is számító Drevnyiki-jégbarlangot.

IRODALOM

1. **CHOLNOKY JENŐ:** Jégvilág Telkibányan és ősi pince Pányokon. — Turisták Lapja, 46. évf. p. 298—300, 1 vázlat. Bp. 1934.
2. **Ferencai István:** Jeges üregek a Tokaj-Eperjesi Hegységben. — Term. tud. Közl. 71. köt. p. 172-174. Bp. 1939.
3. **SCHÖNVISZKY LASZLÓ:** A szentgyörgyhegyi jégbarlangról. — Karszt- és Barlangkut. Tájékoztató, 8. évf. p. 98. Bp. 1963.
4. **SZEKELY MÓZES:** Utazási vázlatok Erdély nyugati, déli részeiben és a Bánátban. 1845. — Kis Követ általános ismeretű, 1846. p. 9—14, 17—20, 25—32. Kolozsvár, 1846.
5. **SCHMIDL ADOLF:** Das Bihargebirge an der Grenze von Ungarn und Siebenbürgen. Wien, 1863. XVI., 442 p.
6. **CZARANGYULA:** Kalauz biharfüredi kirándulásokra. Belényes, 1903.
7. Codex diplomaticus patrius Hung. Hazai okmánytár. 8. köt. Szerk. Nagy Imre, Bp. 1891. VIII, p. 394—397.
8. **BÉL MATTHIAS:** Hungariae antiquae et novae prodromus cum specimine ... Norimbergae, 1723. (10), 202 p.
9. **BÉL MATTHIAS:** Account of two extraordinary caves, the one of ice, the other throwing noxious out exhalations. — Philosophical Transactions of the London Royal Society, 41. Abridg. VIII. p 662. London 1744.
10. **BÉL MATTHIAS:** Beschreibung zweier Höhlen von wunderbarer Beschaffenheit, deren eine voll Eis ist, die andere schädliche Dämpfe von sich gibt. — Hamburgisches Magazin, Bd. IV. Hamburg, 1749.
11. **FEHÉR NÁNDOR:** A Dobsinai jégbarlang — Kir. Magy. Term. tud. Társ. Közl. 4. köt. p 11—13. Bp. 1872.
12. **KISS ANTAL:** Dobsina föld- és ásványtani tekintetben. — Magyarhoni Természetbarát, 2. évf. 3. füz. p 1—15, 1 föld-ismeit térkép, Nyitra (1858.)
13. **REBERY PAL:** Historica description montano — privilegiate oppi Bocza-Baniensis. 1720. Kézirat.
14. **BENICZKY VOJTECH:** Vyskum ľadovej priepasti na Ohnisti. — Slovensky Kras, I. roc. p. 5—13. Liptovsky Mikulás, 1956.
15. **STRÖMPL GÁBOR:** Előzetes jelentés az 1911. év nyarán az Abaujgömöri barlangvidéken végzett barlangkutatójáról. — Közlem. a Magyarhoni Földt. Társ. Barlangkut. Bizottságából, 1912. évf. 2. füz. (Kny, a Földtani Közönyből) Bp. 1912.
16. **KÁMÉN, S:** Priepast Velka Stozka. — Slovensky Kras, III. roc. p. 119—121. Liptovsky Mikulás, 1961.
KÁMÉN, S: Priepast Bodolova. — Krásy Slovenska, 34. p. 259—260. Martin, 1957.
17. **RANZANUS PETRUS:** Epitome rerum Hungaricarum. Kéziratok kódex, 1488—1490. 169 levél. Nyomtatásban: Wien, 1558. — Tirnavia, 1579 — Frankfurt, 1600 (Bongars) — Hist. Hung. fontes domest, IV. köt. 1885.
18. Bibliotheca Corvina. Szerk.: Csapódi Csaba, Csapodiné Gárdonyi Klára, Szántó Tibor. Bp. Magy. Helicon. 1967.
19. **CSIBA ANTAL:** Petri Ranzani Epitome Rerum Ungaricum. Hajduböszörmény, 1932, 68 p.
20. **WERNHER GYÖRGY:** De admirandis Hungariae aquis. Basel, 1549. 2. kiad. Wien, 1551. — Herberstein munkájával, Antwerpen, 1557. — Possevini munkájával, Köln, 1563. — Czirknitz-i tő képével, Köln, 1591. — Bronovius végén, Köln, 1595. — Bongars Coll. Frankfurt, 1600. — Schwandtner Coll. — Wien, 1746. — Erdősi Laura: Wernher: De admirandis Hungariae aquis. (Az 1595. évi Bronovius féle kiadás fakszimilje és magyar fordítása.) — Communicationes ex Bibliotheca Historiae Hungarica, 29. (köt.) p. 103—168. Bp. 1963.
21. **WESZPRÉMI ISTVÁN:** Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza. Első száz. Bp. 1960. LVIII, (23), 479 p.
22. **ZEILLER MARTIN:** Descriptio Hungariae oder die Beschreibung des Königreichs Hungarn. Ulm. 1646.
23. Hungar- und Siebenbürgische Chronica. 1—2 köt. Frankfurt, 1663.
24. **WAGNER JOHANN CHRIST:** Delineatio provinciarum Pannoniae et imperii Turci in Oriente. Bd. 1—4. Augsburg. 1684—85.
25. **KREKOWITZ GEORG:** Totius Regni Hungariae superioris. ... Franckfurt-Nürnberg, 1685.
26. **CSIBA ISTVÁN:** Dissertatio historico-physica de admirandis Hungariae aquis. Tirnavia, 1713.
27. **BRÜCKMANN FRANZ ERNST:** Epistola Itineraria, LXXXVIII. és XCIX. Wolfenbüttel, 1740.
28. **BERCKENMEYER, P. L.:** Neue vermehrter curicusur Antiquarius, ... 8. Ausg. Hamburg. 1746. (10), 978, (86) p.
29. **BÉL MATTHIAS:** Compendium Hungariae geographicum. Pozsony, 1753.
30. **TURÓCZILASZLÓ:** Ungaria suis com regibus compendio data. Tirnavia, 1768. VIII. 631. p.
31. **WINDISCH KAROLY:** Geographie des Königreiches Ungarn Pozsony, 1780. I—II.
32. **BUCHHOLZ, JAKOB:** Abermalige Reise in die Karpatischen Gebirge, und die angränzenden Gespanschaften. — Ungarisches Magazin Bd. 4. p. 251—291. Pozsony, 1787.
33. **ROTH SAMU:** Felső-Magyarország néhány barlangjának leírása. — Einige Höhlen Ober-Ungarns. — Magyarországi Kárpát Egyesület Évkönyvei, 8. évf. p. 367—398, 5 térkv. 4 ábra. (magy.), 399—430 (deutsch) Késmárk, 1881.
34. **HRADSZKY JOSEPH:** Die Drevnyiker „Eishöhle.“ — Zipser Bote, 19. Jg. N. 8. Leutschau (Lőcse), 1881.
35. **PIOVARCSY KARL, jun.:** Die Höhlen am Drevnik. — Turistik, Alpinismus und Wintersport, 8. Jg. p. 9—10, 2 térk. v. Késmárk, 1927.
36. **SCHERMAN SZILARD:** Szögescipők nyomai a Kárpátok bércein. Bp. 1937. XVI. 360 p. 2 térk. mell.

Die altherbekannteste Eishöhle in dem Karpatenbecken

Die Eishöhlen des Karpatenbeckens sind in zwei Gruppen zu teilen, usw. die Eishöhlen in der Slowakei und in Rumänien. Die slowakischen Höhlen waren früher bekannt, als die rumänischen. Die altherbekannteste unter den slowakischen Höhlen ist die kleine Eishöhle bei Drevnik, unweit der Zipserburg. Zum ersten Mal wurde diese Höhle zu König Matthias' Zeit, im Kodex Ranzano vom 15. Jahrhundert erwähnt. In der bedeutenden Arbeit „De admirandis Hungariae aquis“ von Wernher György, die im Jahre 1549 erschienen ist, wird diese Höhle ebenfalls erwähnt, und von da an kommt ihre Name Jahrhunderte hindurch fast in jeder bedeutenden geographischen bzw. historischen Arbeit vor.

Наиболее давно известна ледяная пещера в Карпатском бассейне

Ледяные пещеры в Карпатском бассейне разделяются на две большие группы — пещеры в Словакии и пещеры в Румынии. Из этих двух групп пещеры в Словакии известны более давно, среды них первой является небольшая ледяная пещера Древники вблизи крепости Сепеш. Об этой пещере впервые упоминается в XV столетии, во время владения корля Матяш, в кодексе Ранзано. Затем Вернхер Дёрдь в своей работе (De admirandis Hungaride aguis) вышедшей в 1549 году напоминает об этой пещере и с тех пор, в течение столетий, имеются ссылки на эту пещеру в каждой, более значительной географической или исторической работе.

La plej longe konata glacia groto de la Karpata Baseno

La galaciaj grotoj de la Karpata Baseno dividigas en 2 drandajn grupojn: la Slovakiak kaj Rumaniaj grotoj. La Slovakiak estas pli longtempe konataj ol la Rumaniaj. La plej longe konata estas la malgranda glacia groto „Drevnyiki“, proksime situanta de la Szepesi fortikajo. Unuafoje ĝi estis troveble jam en la 15-a jarcento, en la tempo de reĝo Matiaso, en la Ranzano kodekso; poste laŭ la konata verko de Georgo Wernher, la en 1549 aperinta „De admirandis Hungariae aquis“ tra jarcentoj preskaŭ ĉiu grava geografia aŭ historia verko menciis pri ĝi.